

ЧИТАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Валентина Мартиненко,
канд.пед.наук, ст.наук.співр.
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

Одним з актуальних завдань сучасних закладів освіти і культури є підготовка учнів до життя в глобалізованому, інформаційному суспільстві, де практично відсутні бар'єри між країнами і цивілізаціями для переміщення інформації та активного спілкування, відбувається зближення людей і націй. Глобалізаційні зміни торкнулися трансформації багатьох сфер людської діяльності, у т. ч. читацької. У сучасних міжнародних і вітчизняних соціокультурних дослідженнях все виразніше акцентується увага на тому, що читання як комунікація стимулює процеси глобалізації в багатьох її аспектах. Очевидними є як позитивні, так і негативні тенденції.

Мета дослідження: проаналізувати сучасні тенденції у сфері читання українських молодших школярів та їхніх ровесників у зарубіжних країнах.

Як показує вивчення цього питання, різні характеристики читання наших учнів багато в чому є порівнянними (співвідносними) з аналогічними параметрами читання дітей в інших країнах.

Виділимо найтипівіші:

- загальне зниження у дітей інтересу до книжки; послаблення звички здійснювати пошук та сприймати інформацію через читання книжок;
- зростання питомої ваги екранного читання та аудіокнижок, хоча більшість читачів поєднують традиційну та нову моделі читання;
- збільшення питомої ваги так званого ділового, прагматичного читання над читанням для задоволення, для душі;
- гендерні відмінності у читацьких інтересах дітей;
- посилення впливу на читання і вибір книжок аудіовізуальної культури (кінофільми, мультфільми, серіали, відеоігри і т. ін.), одноліток, різних мережевих соціальних груп;
- надання переваги читанню книжок з коротким текстом на сторінці і великоформатною ілюстрацією;
- негативні тенденції, пов'язані з проблемою екранного, медійного впливу на розвиток пізнавальних процесів молодших школярів (зниження концентрації уваги; довготривалої пам'яті; поверховість, фрагментарність сприймання змісту тексту; низький рівень культури мовлення і т. ін.);
- порівняно з попередніми роками, батьки стали приділяти більше уваги читанню дітей. У більшості розвинених зарубіжних країн однією з популярних форм проведення цікавого дозвілля батьків і дітей є сімейне читання.

Якщо за останні роки порівняти співвідношення випуску у нашій країні друкованих дитячих видань українських та зарубіжних письменників, то перевага буде на боці перекладної дитячої літератури. Це твори сучасних письменників різних країн світу, які користуються досить високим попитом у дітей зарубіжжя, а після перекладу їх українською – і у наших молодших школярів. Найбільшу частку складають книжки *англійських* дитячих письменників (Клайв Стейпл Льюїс, Джоан Роулінг, Джеймс Паттерсон, Роальд Дал, Іан Вайброу, Джеремі Стронг, Джулія Дональдсон, Філіп Пулман, Майкл Бонд та ін.); далі - *американських* (Рік Ріордан, Джефф Кінні, Меган Макдональд, Шенон Мессенджер, Туї Сазерленд, Френк Баум), *німецьких* (Вольф Ерльбрух, Торбен Кульман, Еріх Кестнер, Міхаель Енде), *норвезьких* (Марія Парр, Ніна Грьонтведт), *австрійських* (Ервін Мозер, Крістіна Нестлінгер), *польських* (Малгожата Стрековська-Заремба, Гжегож Касдепке, Йоанна Ягелло) та ін..

У багатьох країнах світу (Велика Британія, Фінляндія, Канада, США, Німеччина, Японія, Швеція та ін.), де прийняті та фінансуються Державні програми з підтримки й розвитку читання дітей, спостерігається тенденція на користь випуску більшими тиражами національної літератури. Наприклад, у Фінляндії, у 2018 р. дитячі книжки, написані фінською мовою, склали 2/3 від загальної кількості дитячих видань. Хоча фахівці з читання в англійськомовних країнах засвідчують як недолік низьку питому вагу перекладів англійською іншомовних високохудожніх дитячих книжок.

Аналіз читацьких інтересів вітчизняних та зарубіжних молодших школярів дав змогу виокремити такі спільні тенденції.

Продовжується і посилюється розширення кола читання дітей у бік включення в нього літератури сучасних авторів з різних країн світу. Значним попитом користуються книжки про сучасне життя, у яких головні герої – діти (їх шкільні справи, улюблені заняття, захоплення, дозвілля, взаємини з ровесниками та дорослими, мотиви вчинків тощо).

Не менш популярними є твори про дитинство видатних, яскравих особистостей сучасності і минулого (учених, винахідників, письменників, артистів, космонавтів, спортсменів), людей, які вміють долати труднощі.

У репертуарі читання школярів продовжують лідирувати книжки з таких жанрово-тематичних напрямів: пригодницька, фантастична література, трилери, фентезі, детективи, подорожі. Дуже популярні твори, у яких герої – лицарі, розбійники, чудовиська, вампіри, космічні пірати, роботи, дракони. Багато в чому читацький інтерес учнів до такої тематики, серій книжок одного автора формується під впливом медійних ресурсів (телефільми, мультфільми, зняті за мотивами творів тих чи інших письменників).

Значне місце у змісті читання молодших школярів займають комікси.

На етапі переходу з початкової в основну школу читацькі акценти поступово зміщуються у сферу читання пізнавальної, інформаційної літератури.

Під впливом подій на Сході у нашій країні, а також воєнних конфліктів в інших державах відзначається зростання інтересу дітей до читання творів на тему війни, про дітей-біженців.

Отже, сучасна ситуація розвитку читацької діяльності молодших школярів актуалізує такі завдання:

- зорієнтувати дітей у читацькому просторі як «глобальної», так і національної літератури; творах, що мають художню і пізнавальну цінність;
- посилити уваги до розвитку позитивних мотивів, присвоєння школярами ціннісних смислів читання - для задоволення, для відчуття особистісного зростання, радості спілкування з іншими людьми;
- ширше популяризувати у нашій країні практику сімейного читання.